

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЈА
COMPTES RENDUS BIBLIOGRAPHIQUES

MILAN GROŠELJ. *Izbrani spisi*. Izbrala, uredila in spremna besedila napisala Nada Grošelj. Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana 2018. 191 str.

Ob pripravah na skorajšnjo stoletnico svoje ustanovitve je Filozofska fakulteta v Ljubljani začela izdajati knjižno zbirko *Historia Facultatis*, v kateri naj bi bilo predstavljenih nekaj vidnejših njenih profesorjev, ki so pustili globoke sledi v slovenskem in evropskem kulturnem prostoru. Med prvimi je v zbirki izšel zvezek *Izbranih spisov* profesorja Milana Grošlja, ki je zapustil globoko sled tudi v Živi antiki. Leta 1951 je bil Milan Grošelj eden od štirih soustanoviteljev Žive antike, nato pa četrto stoletja sourednik in zlasti v prvi dekadi ploden sodelavec, saj je v njej objavil 33 prispevkov. Več kot polovica teh prispevkov ima asketski naslov *Etyma Graeca* ali *Etyma Latina*, a so bili zelo odmevni, saj so citirani in upoštevani ne le v vseh novjših grških in latinskih etimoloških slovarjih, ampak tudi v podobnih slovarjih drugih (zlasti slovanskih) jezikov. Živa antika je jubilejema Milana Grošlja posvetila dva letnika in se mu tudi ob smrti (1979) poklonila s spominskimi prispevki petih njegovih nekdanjih učencev.

Izbor je priredila in uredila Grošljeva hčerka dr. Nada Grošelj, ki je tudi napisala obsežno uvodno študijo, v kateri je razgrnila življenje in delo svojega očeta. Knjiga je okusno opremljena in na zunaj privlačna in ni konvencionalna že zato, ker sta na naslovnici upodobljena avtor prof. Milan Grošelj in urednica kot dojenček v njegovem naročju.

Kot nekdanji Grošljev študent in asistent pa bi lahko k biografiji v knjigi še kaj dodal. Tako npr. menim, da bi bilo o Grošljevem akademskem učitelju Ivanu Lunjaku lahko omenjeno ne le, da je bil profesor na treh ruskih univerzah (k temu bi dodali še docenturo na starodavni ruski univerzi v Kazanu), ampak tudi, da se je po zaključenem študiju na Karlovi univerzi v Pragi izpopolnjeval še v Leipzigu pri Friedrichu Ritschlu (1806-1867), ki je kot *sospitator Plauti* slovel kot eden največjih filologov 19. stoletja.¹ Grošelj je večkrat rad poudarjal, da smo v našem klasičnem seminarju kot filologi nekakšni dediči Friedricha Ritschla. Čeprav Grošljevo biografijo v knjigi, zlasti za obdobje univerzitetnega študija in poznejšega dolgoletnega službovanja na ljubljanski univerzi, ponazarja bogata dokumentacija (fotografije diplom in odločb itd), pa bi si želeli, da bi bila tudi leta njegovih profesorur na gimnazijah v Sremskih Karlovcih, Prilepu, Mariboru bolj osvetljena ali vsaj z letnicami opremljena. Grošelj mi je sam večkrat izrazil mnenje, da se pri univerzitetnih profesorjih takoj vidi, če je kdo po diplomi vsaj kaj malega poučeval na gimnaziji. Sam je imel posebej v lepem spominu leta svoje profesure na mariborski klasični gimnaziji, kjer je takrat nekaj malega poučeval že davno upokojeni Franc Jerovšek (rojen leta 1854!), ki je bil prava zlata jama slovničnih in leksikalnih fines ciceronske latinščine in Herodotovega jonskega narečja: včasih je mlajšim kolegom rad puščal kaka sporočila v teh jezikovnih odenkih. Na mariborski klasični gimnaziji je takrat poučevala četverica obetavnih suplentov, ki so bili šest let mlajši od Grošlja (Silvo Kopriva, Jože Kosar, Anton Klasinc, Božidar Bajuk, vsi rojeni leta 1908). Grošelj je zanje kot mentor organiziral nekakšne seminarje in se z njimi občasno sestajal, o čemer mi je Božidar

¹ Prim. Ernst Vogt, *Literatur der Antike und Philologie der Neuzeit* (Berlin – Boston 2013), p. 413-418.

Bajuk² že pred leti pripovedoval, pozneje pa tudi v pismu opisal.³

V uvodni študiji pogrešam tudi kako pričevanje o Grošljevih značajskih potezah. Seveda razumem zadržanost urednice, ki se kot hčerka morda boji, da je čustvena navezanost ne bi zanesla v familiarnost in oddaljila od strokovnosti. Zato bi tu dodal nekaj svojih osebnih vtisov. Za Grošlja je bila znana njegova neomajna predanost stroki. Rad je poudarjal, da je klasična filologija veda, ki zahteva celega človeka, bil je skoraj ljubosumen na druge interese svojih študentov, na morebitne literarne, glasbene in podobne ambicije. Bil je čez vse redoljuben, ob tem včasih tudi avtoritativen. Zlasti je od študentov dosledno zahteval aktivno udeležbo na latinskih proseminarjih, ki so bili vsa leta ob ponedeljkih v dopoldanskih urah, njihova poglavitna teža pa je bila na prevajanju besedil iz Jerovškovih *Latinskih vadb iz sintakse in stilistike* (1918), napisanih v precej starinskem jeziku. Pri teh vajah so morali biti vedno na dosegu roke trije nemški priročniki: Mengejev *Repetitorij latinske sintakse*, Krebsov *Antibarabarus*, Nägelsbachova *Latinska stilistika*. In čeprav je bil proseminar namenjen prvemu in drugemu letniku, je Grošelj vztrajal, da se ga udeležujejo in pri njem aktivno sodelujejo tudi slušatelji višjih letnikov. Sam mi je pozneje nekoč v šali dejal: To je nekaj takega kot *dril* v vojaščini, kot če bi npr. *tribunus militum* v rimski legiji opustil (*intermiserat*) *solita munera*. Če se to opusti, se lahko zgodi kaj podobnega, kot beremo o uporih rimskih legij v Navportu. Nato mi je na pamet citiral vrstice iz Tacitovih Analov (1,16): *eo principio lascivire miles, discordare ... disciplinam et laborem aspernari*. Podobno je znal Grošelj z avtoriteto svojega znanja vzdrževati disciplino in red tudi že kot gimnazijski profesor, o čemer so pripovedovali njegovi bivši mariborski dijaki. Tudi Gojko Nikoliš, njegov dijak v Sremskih Karlovcih,⁴ piše o njem: „Nastava iz latinskega i grčkoga tekla je na staromodan i dosadan način, nedostalo je literarnih i filološko komparativnih analiza, čime bi, možda bio više probuden interes đaka. Tek je mladi, ambiciozni i talentovani profesor Milan Grošelj, Slovenac, uspio da nam dočara ljepotu latinskoga jezika. Ali prekasno. Dođao nam je tek u osmom razredu, a osim toga imao je da savlada lukavi otpor nas đaka protiv novotarija, koje je uvodio...“⁵

Kot predstojnik pa je do podrejenih bolj kot z avtoriteto nastopal s kolegialnostjo, zlasti še potem, ko nam je pred upokojitvijo sčasoma začel prepuščati svoje pedagoške obveznosti. Ko sem se nekoč obrnil nanj z vprašanjem, ali bo prizadet, če bom namesto tradicionalne *cicero*-izgovarjave pri latinskem seminarju uvajal *kikero*-izgovarjavo, k čemur težijo trendi sodobne latinistike, mi je odgovoril: „Niti najmanj, saj sem se tudi sam večkrat ustavljal ob tej dilemi, zlasti potem, ko sem videl, kako se na Sorboni za to ogreva eden največjih lingvistov Alfred Ernout; pri nas je bil njen protagonist moj prijatelj dr. Albin Vilhar, tako da se je v Srbiji, kjer Vilhar že deset-

² Božidar Bajuk je bil sin Marka Bajuka, skladatelja in narodopisca, predvsem pa klasičnega filologa in ravnatelja ljubljanske klasične gimnazije ter oče Andreja Bajuka, ki je bil leta 2000 predsednik slovenske vlade, v letih 2004–2008 pa finančni minister.

³ O tem mi je pisal v pismu iz Mendoze v Argentini, datiranem 14. avgusta 1968, ki sem ga več let pozneje objavil v Razpravah II. razreda SAZU XXII (2014), p. 137: „... na svežino Milana Grošlja, mojega velikega in iskrenega prijatelja iz mojih prvih sedmih rodovitnih let službovanja na mariborski klasični gimnaziji, me vežejo prisrčni in hvaležni spomini. Kot mladega suplenta me je ob nastopu službe vzel prijateljsko pod svoje mentorstvo in mi kazal pot v takratnih težkih razmerah, ko smo mladi absolventi ljubljanske univerze prihajali med velike in učene *famule graške univerze*. Zelo sem mu bil takrat hvaležen in sem mu še danes! Spomnite ga, prosim, na to! Saj gotovo sam še ni pozabil! Utrgali smo se takratni mladi, novopečeni prišleki s klasičnega oddelka ljubljanske univerze: jaz in Klasinc, Košar in Kožuh in Kopriva. S tajno zaroto smo zasedli razredništvo vseh paralelk prvih letnikov in po štirih letih do male mature (z grščino, latinščino in razredništvom) dvignili zavod na prvo mesto v banovini! Spominjam se, da sem imel v svojem razredu 1/3 odličnjakov in nobenega *padca*“.

⁴ Gojko Nikoliš (1911–1995) je bil pozneje vrhunski vojaški zdravnik, kot generalpolkovnik načelnik sanitetne službe v JNA in član Srpske akademije nauka.

⁵ G. Nikoliš, *Korijen, stablo, pavetina - Memoari* (Zagreb 1980, p. 71).

letja poučuje, takšna izgovarjava skoraj že popolnoma uveljavila. Bojim se pa, da boste pri nas (drugače kot v Srbiji, ki nima tako bogate latinistične tradicije kot mi) pri njenem uvajanju naleteli na odpore.“

Kar pa zadeva prispevke, objavljene v knjigi, mislim, da je izbor dobro preiščljen in lepo razporejen v šest tematskih sklopov. V prvem sklopu (*Pedagoška in poljudnoznanstvena besedila*) bi sicer namesto *Pregleda grške in rimske literature* rajši videl ponatis članka *Družba in literatura v antiki*, ki je izšel v prvem letniku *Žive antike* in vsebuje veliko več izvornih Grošljevih pogledov. S pedagoškega vidika pa bi morda kot *curiosum* zaslužila objavo kritična ocena Vilharjeve *Latinske čitanke za V. razred gimnazije*, ki je izšla v Glasniku Profesorskega društva (Beograd 1929, 731–713), najbrž edina Grošljeva objava v cirilici, hkrati pa presenetljivo pričevanje, kako temeljito in s kako neverjetnim poznavanjem srbske jezikovne problematike se je v tujem okolju poglobljal v vprašanja gimnazijskega pouka latinščine. V oceni je kot na eno največjih pomanjkljivosti recenzirane čitanke opozoril na hude spodrsrljaje pri označevanju kvantitet.⁶ Poleg tega se nam ob tem sklopu zastavlja vprašanje: ali ne bi morda vanj sodila tudi Grošljeva predstavitev kakega rimskega klasika v šolskih komentiranih izdajah? Ali niso spremne študije o latinskih avtorjih (Salustij, Cicero, Ovidij), ki so izhajali v vzorni seriji komentiranih šolskih izdaj v letih 1938–1940 v soavtorstvu s Markom Bajukom, dejansko Grošljevo avtorsko delo? Tako smo namreč že študentje sami sklepali po stilu in širini obzorij, ki sta se presenetljivo ujemala s tem, kar smo ob Grošljevih predavanjih slišali o istih avtorjih.⁷

Eden Grošljevih najbolj iskrih in najbrž najbolj odmevnih prispevkov pa je v drugem sklopu (*Prevodna kritika*): to je vsestranska kritična ocena Sovretovega prvega (delnega) prevoda Homerjeve Iliade (1944) z zgoščenim in širokim razgledom čez vse takratno homeroslovje. Sovrè očitno Grošlju ni zameril kritike o svojem prvem prevodu Homerja, saj sta dve leti po njeni objavi postala najtesnejša sodelavca na Filozofski fakulteti; nasprotno, Sovrè je Grošljevo kritiko v celoti upošteval ob svojem poznejšem celovitem prevodu Iliade (1950), ki je naletel na neverjetno topel sprejem pri občinstvu in ki je zanj prejel tudi najvišjo (Prešernovo) državno nagrado.

Zelo inovativni so tudi trije prispevki z tretjem sklopu (*Slovnicične študije*), v katerih se nam Grošelj predstavi kot široko razgledan poznavalec komparativne sintakse z nezmotljivim posluhom za semantične odenke in premike. Obžalujemo lahko le, da v tem sklopu ni ponatisnjen Grošljev sicer kratek, vendar inovativen in prodoren članek o rabi preteklih časov v Brižinskih spomenikih.⁸ Isti tenkočutni posluh lahko občudujemo tudi v študijah četrtega sklopa (*Slogovne študije*), ki je najobsežnejši (40 strani) in se v njem pisec profilira kot subtilen interpret poetične dikcije Horacija, ki je bil (po številnih citatih sodeč) Grošlju očitno najljubši rimski pesnik. Po zunanjem obsegu ni dosti manjši tudi zadnji sklop (*Etimološke in leksikalne študije*), ob katerem smo urednici lahko še zlasti hvaležni, da je vanj vključila nekaj etimologij, ki so zanimive tudi za literarne zgodovinarje ob razjasnjevanju izvora in značilnosti poetičnih žanrov in oseb, ki so tesno povezane z njihovim nastankom (npr. lira, ditiramb, Silen, Parnas, satir, Semela, Dioniz).

Kajetan Gantar

Slovenska akademija znanosti in umetnosti

⁶Očitno si je avtor *Latinske čitanke*, dr. Albin Vilhar kritiko resno vzel k srcu in Grošlju tega ni zameril. Zato najbrž ni slučaj, da je pet let pozneje, ko je v istem glasilu objavil članek *O izgovoru latinskega jezika* (GJPD 1934–35, 123–129), na koncu članka dodal obsežno opozorilo: „Ali mora se polagati velika pažnja i na kvantitet slogova ...“

⁷Marka Bajuka je v povojnih letih zadela *damnatio memoriae*, njegovo ime je moralo biti v šolskih učbenikih s črnim pretiskom zabrisano.

⁸*O rabi preteklih časov v Brižinskih spomenikih* (Linguistica IX, 1969, 13–15).